

PARAYA YÖNELİK METAFORİK ALGILAR

Bilge Su Meşe¹, Defne Gürel², Duru Leblebici³, Feyza Çeribaş⁴, Özgür Aydın⁵

ÖZET

Araştırmada 4, 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin “para” kavramına yönelik sahip oldukları algıların metaforlar aracılığıyla belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma 2019- 2020 öğretim yılında Beşiktaş Bilsem’ de öğrenim görmekte olan 90 öğrenciyle yürütülmüştür. Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin 38’i 4. sınıf, 49’u 5. sınıf ve 3’ü 6. sınıfta öğrenim görmektedir. Öğrencilerin 46’sı kız, 44’ü erkektir. Bu araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim kullanılmıştır. Öğrencilerin “para” kavramına yönelik ne tür algılamalara sahip olduklarını tespit etmek için “Para deyince aklıma geliyor. Çünkü” Cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Veriler içerik analiz tekniğiyle çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre 90 öğrenci 41 metafor üretmiştir. Bu metaforlar analiz edildiğinde ortak özelliklere sahip 4 kategoride toplandığı belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Metafor, para, algı

GİRİŞ

İnsan dinamik bir varlıktır. Barınma, beslenme, giyinme, ulaşım gibi temel ihtiyaçlarının yanında sanatsal etkinlikler, spor ve çeşitli hobilerle de ruhunu beslemek, zamanını değerlendirmek ister. Gerek temel ihtiyaçların gerekse hobilerin karşılanabilmesi için sahip olunması gereken araç ise “para”dır. Para ile ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmıştır, bunlardan bazıları aşağıdaki gibidir.

“Para bir toplumda ortak değer ölçüsü ve alışveriş aracı olarak kabul edilen servet birikimi ve muhafazasını kolaylaştıran bir nesne, bir araçtır” (Akyıldız, 2003, s. 21).

“Her şeyden önce bir mübadele aracı olarak, daha sonra da bir ödeme aracı, bir hesap birimi ve bir servet saklama şekli” olarak tanımlamıştır (Pamuk, 1999, s.12).

Aslında, bu tanımlar bize paranın tarihsel olarak nasıl bir ihtiyaçtan ve niçin ortaya çıktığı konusunda ip uçları sağlamaktadır. Para icat edilmeden önce, deniz kabuğundan kıymetli metallere kadar çeşitli mallar değişim aracı olarak kullanılmıştır. İnsanlar alışverişin doğası gereği bir şey alırken karşılığını vermek zorundadır. Bir

¹ 5. Sınıf Öğrencisi, Beşiktaş Bilim ve Sanat Merkezi

² 5. Sınıf Öğrencisi, Beşiktaş Bilim ve Sanat Merkezi

³ 5. Sınıf Öğrencisi, Beşiktaş Bilim ve Sanat Merkezi

⁴ 5. Sınıf Öğrencisi, Beşiktaş Bilim ve Sanat Merkezi

⁵ 5. Sınıf Öğrencisi, Beşiktaş Bilim ve Sanat Merkezi

zamanlar takas usulüyle yapılan bu alışveriş şekli eskide kalmış artık yerini mala karşı kullanabileceği nesneye yani paraya bırakmıştır.

Paralar ait oldukları çağ ile ilgili bilgiler verir. Hükümdarların tahta çıkış ve tahttan iniş tarihleri, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşullar bir uygarlığa ait paralar incelenirken tespit edilebilir. Eski para ve madalyaları inceleyen bilim dalına “nümizmatik” adı verilir (tarhibilimi.gen.tr).

İlk olarak Lidyalılar tarafından kullanılan ve zamanla toplumların siyasi, kültürel ve ekonomik durumlarını yansıtan bir etmen haline gelen paranın genel kuralları vardır. Bunlar; herkes tarafından kabul görülen, bölünebilen, taşınabilen, dayanıklı, kolay taklit edilemeyip, zaman içerisinde değerini muhafaza edebilen özelliklere sahip olmasıdır (Kurumlu, 2014, s. 3).

Tüm bu tanımlar ve kurallar parayı farklı yönleriyle ele almaktadır ancak para insanlar için gerçekte ne ifade etmektedir? Para denilince insanların aklına ilk olarak ne gelmektedir? Bu bağlamda kişilerin para ile ilgili yaşantıları, buldukları toplumun kültürü, yaşadıkları zaman dilimi gibi pek çok değişkenin etkisi görülmektedir. Bu araştırmada öğrencilerin “para” kavramına yönelik sahip oldukları zihinsel imgeler metaforlar aracılığı ile ortaya çıkarılmıştır.

Metaforun tanımı birçok araştırmacı tarafından yapılmıştır. Morgan, (1998) metaforu, dünyanın kavranmasını sağlayan düşünme ve görme biçimi olarak, Saban, Koçbeker ve Saban (2006) ise “bireylerin yüksek düzeyde soyut, karmaşık veya kuramsal bir olguyu, anlamada ve açıklamada işe koşabileceği güçlü bir zihinsel araç” olarak ifade etmektedir. Aydın (2011)’a göre ise bireylerin kavramlara ya da olgulara ilişkin algılarını benzetmeler kullanarak ifade etmeleridir. Metaforlar kullanışlı birer öğretim aracı olarak, öğrencilerin tanımları ve bilimsel kavramları daha kolay anlamalarını sağlamaktadır (Arslan ve Bayrakçı 2006). Aynı zamanda metaforlar bireylerin sahip oldukları algıları benzetimlerden faydalanarak ortaya çıkarmak amacıyla da kullanılabilir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, 4, 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin “para” kavramına ilişkin sahip oldukları algıları metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Öğrenciler para kavramına ilişkin sahip oldukları algılarını hangi metaforlar aracılığıyla ortaya koymaktadırlar?
2. Para kavramına ilişkin olarak öğrenciler tarafından ileri sürülen metaforlar, ortak özellikleri bakımından , hangi kategoriler altında toplanabilir?

YÖNTEM

Araştırmanın Deseni

Çalışma nitel araştırma tekniğinde olup olgu bilim deseni kullanılmıştır. Olgubilim deseni(fenomenoloji), farkında olduğumuz ama derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu Beşiktaş Bilim ve Sanat Merkezi’nde 4, 5 ve 6. sınıflarda öğrenim görmekte olan 46 kız ve 44 erkek olmak üzere toplam 90 öğrenciden oluşmaktadır.

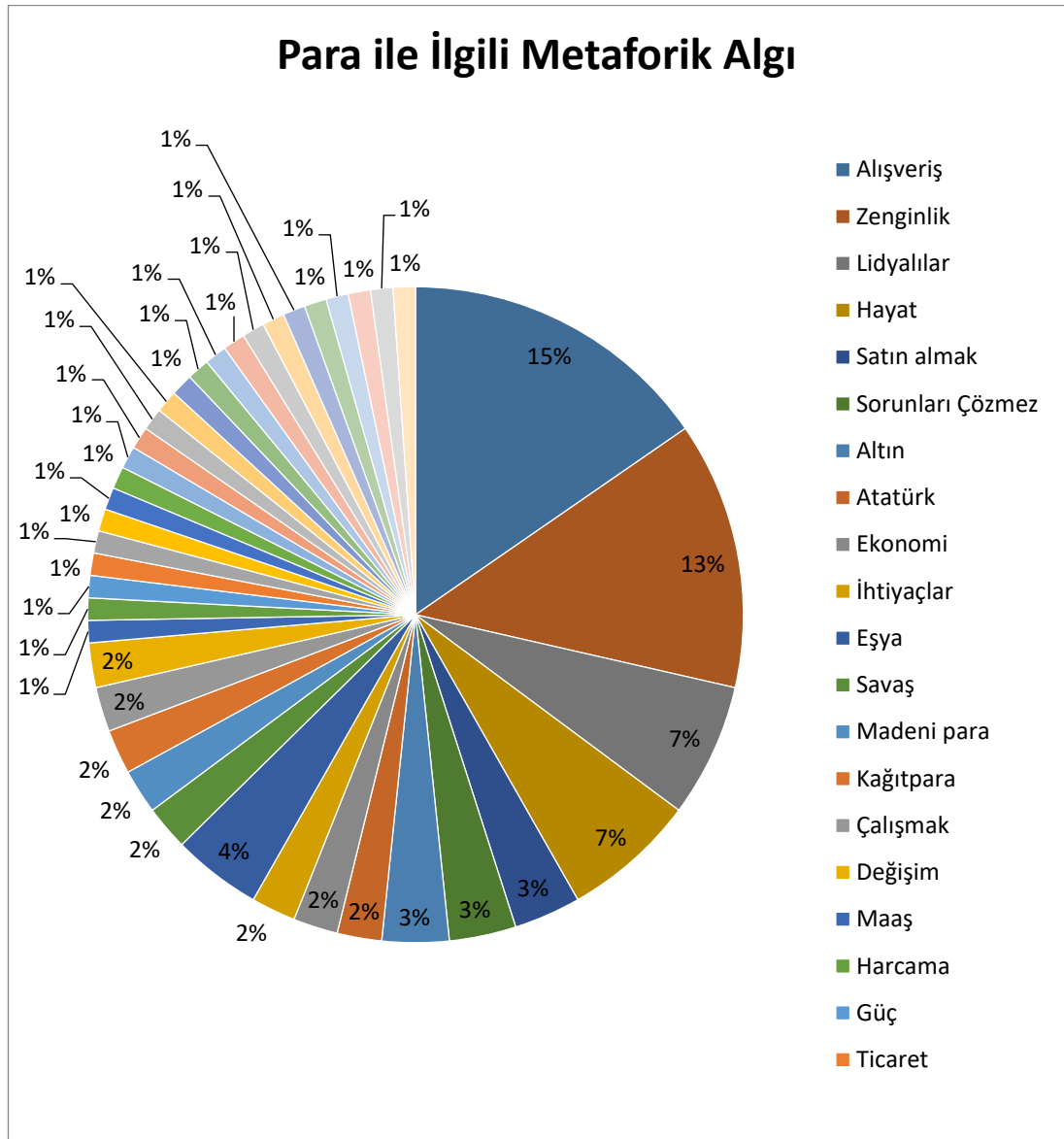
Veri Toplama Aracı

Araştırmaya katılan öğrencilere veri toplama aracı olarak paraya yönelik metaforik algı çalışması yapılmıştır. Bunun için öğrencilere “Para deyince aklıma geliyor. Çünkü” cümlesi verilmiş ve onlardan boşlukları doldurmaları istenmiştir. Verilen cevaplara göre kategoriler ve alt başlıklar oluşturulmuş, bu başlıklara göre öğrencilerin para ile ilgili metaforik algıları belirlenmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya 46 kız, 44 erkek olmak üzere toplam 90 öğrenci katılmıştır. Katılımcılardan 38’i 4. sınıf, 49’u 5. sınıf ve 3’ü 6. sınıf öğrencisidir.

Araştırmanın ilk bölümünde “Para deyince aklıma geliyor.” cümlesinin tamamlanmasında katılımcılardan 42 farklı cevap alınmış, bunlardan 41’i geçerli sayılmıştır. Para deyince akla ilk gelen kavramlar ve bunların yüzdelik dağılımları şekildeki gibidir.

Şekil 1: Para ile İlgili Metaforik Algı Grafiği

Şekilde görülen yüzdelerle göre para ile ilgili katılımcıların en çok; alışveriş (% 15), zenginlik (%13), Lidyalılar (%7) ve hayat (%7) kavramlarını dile getirdikleri tespit edilmiştir. Bu cevaplar ;

1. *Maddiyatla İlgili Kavramlar* (Alışveriş, zenginlik, satın almak, altın, ekonomi, ihtiyaçlar, eşya, çalışmak, harcama, maaş, ticaret, banka, malikane, takas, oyuncak, darphane)
2. *Para Birimleri ve Kültürler ile İlgili Kavramlar* (Türk Lirası, Dolar, Avro, Lidyalılar, Avrupa ülkeleri, Atatürk, madeni para, kağıt para, bilim insanları)
3. *Olumlu Durumları Çağrıştıran Kavramlar* (paylaşmak, hayat, güç)
4. *Olumsuz Durumları Çağrıştıran Kavramlar* (savaş, sorunları çözmemesi, kağıt parçası olması, ağaçların kesilmesi, acımasızlık, açgözlülük, yoksulluk, hiçlik, kötülük, kibirlilik, zalimlik, insanları değiştirmesi) olmak üzere dört kategoriye ayrılmıştır.

Maddiyatla ilgili kavramalar tüm cevapların %40'ını oluştururken; olumsuz durumları çağrıştıran kavramlar %30, para birimleri ve kültürler ile ilgili kavramlar %22,5 ve olumlu durumları çağrıştıran kavramlar sadece %7,5'ini oluşturmaktadır.

Kavramsal Kategoriler

Kategori 1: Maddiyat

Parayı maddiyatla ilişkilendiren 16 kavram ve 50 öğrenci bulunmaktadır. Aşağıda bu kategoride bulunan bazı öğrencilerin ifadeleri verilmiştir.

“Para deyince aklıma alışveriş geliyor. Çünkü parayla alışveriş yapılır.”

“Para deyince aklıma çalışmak geliyor. Çünkü insanların para kazanmak için çalıştıklarını görüyorum.”

“Para deyince aklıma zenginlik geliyor. Çünkü parası olanlar zengin olur.”

“Para deyince aklıma eşya geliyor. Çünkü parayla eşya alırsınız.”

Kategori 2: Para Birimleri ve Kültürler

Parayı para birimleri ve kültürlerle ilişkilendiren 9 kavram ve 17 öğrenci bulunmaktadır. Aşağıda bu kategoride bulunan bazı öğrencilerin ifadeleri verilmiştir.

“Para deyince aklıma TL geliyor. Çünkü herşeyi TL ile alırsınız.”

“Para deyince aklıma Dolar geliyor. Çünkü Dolar bir para birimidir.”

“Para deyince aklıma Avrupa Ülkeleri geliyor. Çünkü para birimleri çok değerlidir.”

Kategori 3: Olumlu Durumları Çağrıştıran Kavramlar

Parayı olumlu durumları çağrıştıran kavramlarla ilişkilendiren 3 kavram ve 8 öğrenci bulunmaktadır. Aşağıda bu kategoride bulunan bazı öğrencilerin ifadeleri verilmiştir.

“Para deyince aklıma hayat geliyor. Çünkü hayatta her şey parayla alınır.”

“Para deyince aklımapaylaşmak geliyor. Çünkü insanlar eğer ellerinde para varsa olmayanlar ile paylaşmalılardır.”

Kategori 4: Olumsuz Durumları Çağrıştıran Kavramlar

Parayı olumsuz durumları çağrıştıran kavramlarla ilişkilendiren 10 kavram ve 14 öğrenci bulunmaktadır. Aşağıda bu kategoride bulunan bazı öğrencilerin ifadeleri verilmiştir.

“Para deyince aklıma zalimlik geliyor. Çünkü insanlar para kazanmak için diğer canlılara zulüm ediyorlar.”

“Para deyince aklıma değersiz bir kağıt parçası geliyor. Çünkü manevi bir değeri yok.”

“Para deyince aklıma acımasızlık geliyor. Çünkü insanlar para için her şeyi yapıyor.”

SONUÇ VE TARTIŞMA

Öğrencilerin sahip olduğu algıları metaforlar yoluyla ortaya çıkarmayı amaçlayan bu araştırmada öğrencilerin büyük çoğunluğunun para kavramını alışveriş, zenginlik, ekonomi, ihtiyaç gibi maddi kavramlarla ilişkilendirdiği görülmektedir.

Araştırmada öğrencilerin para ile ilgili olumsuz algılarının olumlu algılarından daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Paranın insanları değiştirmesi, acımasızlık, açgözlülük, yoksulluk ve savaşlar gibi kavramlar; paylaşmak, hayat ve güç gibi kavramlardan daha çok dile getirilmiştir.

Araştırmada akla gelen Avro, TL, Dolar, Lidyalılar, madeni para, kağıt para, Bilim insanları ve Atatürk gibi kişi ve kavramlar ise öğrencilerin para ile ilgili algılarında sosyo- kültürel etkilerin de önemli bir yeri olduğunu bize göstermektedir.

Bu araştırmada öğrencilerin para ile ilgili metaforik algıları belirlenirken bu algının cinsiyet ya da sınıf düzeyine bağlı olarak değişkenlik gösterip göstermediği belirlenmemiştir. Farklı çalışmalarda öğrencilerin para ile ilgili metaforik algılarının cinsiyete ve sınıf düzeyine göre değişimi incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Akyıldız, A. (2003). *Para Pul Oldu Osmanlı'da Kağıt Para*. Maliye ve Toplum, İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Arslan, M.M., ve Bayrakçı, M. (2006). Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim-Öğretim Açısından İncelenmesi. *Milli Eğitim*, 171, 100-108.
- Aydın, F. (2011). Üniversite Öğrencilerinin “Çevre” Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 26, 25-44.
- Kurumlu, D. E. (2014). *Kpss Para-Banka-Kredi Konu Anlatımı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Morgan, G. (1998). *Yönetim ve Örgüt Teorilerinde Metafor* (Çev. Gündüz Bulut), İstanbul: BZD Yayıncılık.

- Pamuk, Ş. (1999). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Paranın Tarihi*. İstanbul:Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 12
- Saban, A. & Koçbeker, B.,N. ve Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* , 6(2), 461-522.
- Tarih Bilimi (t.y.). Eski Para İnceleme Bilimi – Nümizmatik Erişim Adresi: tarihbilimi.gen.tr/makale/numizmatik (Erişim Tarihi: 14.12.2019).